

Elza RƏHİMOVA

Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu

MÜHACİRƏT İRSİMİZƏ YENİ BAXIŞ

Çox qədim tarixi olan Azərbaycan ədəbiyyatının tale yazısına mühacirlik də düşmüşdür. Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının tarixi – ümumiyyətlə, Azərbaycan mühacirətinin tarixi, yaranma səbəbi qədimdir, müxtəlifdir, pərakəndədir. Mühacirlərin məskən saldığı məkanlar da dünyanın müxtəlif ölkələrini əhatə etmişdir. AMEA-nın müxbir üzvü Yaşar Qarayev yazırdı: "Azərbaycan mühacirətinin klassik məkanı Polşa, Fransa, İngiltərə, Almaniya, Türkiyə olmuş"dur (Yaşar Qarayev. Tarix: yaxından və uzaqdan. Bakı, "Elm", 20.., s.296). Ölkədən ən çox mühacirət axını Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra yaranmışdır.

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra ədəbiyyatımızın bu sahəsinə diqqət artmış, onun öyrənilməsi və tədqiqi leqallaşmışdır. Belə ki, mühacirətdə yaranan ədəbiyyatı araşdırmaq, tədqiq etmək imkanı genişlənmişdir. Bunun nəticəsi olaraq milli mühacirət ədəbiyyatının yaranma

vəl, beş istiqamətə ayrılan bölmələrin yönü mühacirət ədəbiyyatının problemlərinə, bu ədəbiyyatı mühacirətdə yaranan və yaşadanların həyat və fəaliyyətinə, mühacirət ədəbiyyatı ilə müvazi yaranan mühacirət mətbuatının yaranması və inkişafına. ən ümdəsi mühacirət ədəbiyyatının ədəbiyyat tarixində və ədəbiyyatınasıqlıqda təşəkkül tapmasına, bu sahənin öyrənilməsinin zəruriliyinə istiqamətləndirilmişdir. Müəllif çox düzgün olaraq mühacirət ədəbiyyatının milli ədəbiyyatımızı müxtəlif cəhətdən zənginləşdirdiyini vurğulayır.

Professor B.Əhmədli öz əsərində mühacirət ədəbiyyatının ölkəmizin ədəbi həyatından kənar yaranmasına baxmayaraq, bu irsi layiqincə əhatə etmiş, bu ədəbiyyatın genişliyini, çətinliklərini, tanınmasını çoxşaxəlilyini xüsusi qeyd edir. Müəllif mühacirət ədəbiyyatının ideya baxımından dünya ədəbiyyatı ilə bağlılığını, vətəndə yaranan ədəbiyyatla ideya fərqlilyini, buna səbəb olan kommunist rejimini, bütün bunlara baxmayaraq, mühacirət ədəbiyyatının milli ədəbiyyatda özünü tapmasını, səciyyəsinə aydınlaşdırır.

Monoqrafiyada Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatının keçdiyi yolu, yaranma tarixini izləməklə bərabər, başqa məmləkətlərdə mühacirət ədəbiyyatının keçdiyi yola, yaranma tarixinə də işıq salınır. Müəllif mühacirət ədəbiyyatının keçdiyi yolu, yaranma tarixini arxiv materialları, yazılan tədqiqatlar əsasında monoqrafiyaya əlil edib. Rusiyada, Avropada və s. məmləkətlərdə yaranan mühacirət ədəbiyyatının izlənilməsinə diqqətəlayiq bilir.

Məlumdur ki, Azərbaycanda mühacirətin və mühacirət ədəbiyyatının yaranmasının tarixi qədimdir. Uzun müddət gizli qalan bu tarix monoqrafiyada öncədən qeyd etdiyimiz kimi, siyasi mühacirət onun bir sa-

...rixini zənginləşdirir. Məlumdur, ki "müasirət ədəbiyyatı", Azərbaycan ədəbiyyatının mühüm sahəsi kimi orta və ali məktəblərdə tədris edilir. Bu baxımdan mövcud monoqrafiyanın qarantın aydınlığa çıxması, Azərbaycan ədəbiyyatının hərtərəfli öyrənilməsi işində böyük əhəmiyyət kəsb edir.